NOGIRONLIGI MAVJUD BO'LGAN BOLALARGA SIFATLI TA'LIM BERISHNING PSIXOLOGIK JIHATDAN O'ZIGA XOSLIGI

Avilova Ra'no Fayzullayevna

Qashqadaryo viloyati Shahrisabz shahari 1-maktab psixologi.

Annotatsiya: Ushbu maqola orqali siz nuqsonli bolalar xaqida umumiy malumot. Ularning boshqa sog'lom bolalar bilan farqli tomonlari xaqida bilib olishingiz mumkin.

Kalit so'zlar: Surdopedagog, Tiflopedagog, Deviant xulq, moslashish, ruhiy muvozanat, inqiroz, …….

Xar bir davlatda sog'lom avlod bilan bir qatorda nuqsonli bolalar xam mavjud bo'ladi. Defektologiya – bolalarning psixofizik rivojlanishdagi kamchiliklarni tuzatishga yoki zaiflashtirishga qaratilgan tarbiyaviy tadbirlar tizimidir. Defektolog – aqliy va jismoniy nuqsonlari bor bolalarning jamiyatga moslashuviga yordam beradigan mutaxassis hisoblanadi. Defektologlar – turli rivojlanish nuqsonlari bo'lgan bolalar bilan ishlashga ixtisoslashgan o'qituvchilardir. O'qituvchi – defektologning kasbiy malakasi uning pedagogik faoliyatining barcha sohalariga ta'sir qiladi, uning mazmuni ko'p jihatdan barcha ishtirokchilar bilan o'zaro munosabatlar xususiyatiga bog'liq. Defektologiya o'qituvchisi faoliyatining mazmuni bolaning aqliy va jismoniy rivojlanishiga ko'maklashish , uning og'ishlarini tuzatish va qoplashdir. Afsuski , rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalar juda ko'p va ularni hayotga moslashtirish , ularning holatini hisobga olgan holda tarbiyalash va o'qitish kerak. Defektolog o'z ishini imkoniyatlaridan kelib chiqqan holda tuzatishga harakat qilishi lozim. Defektologlar bolalarga sabr-toqat bolalarga bo'lgan muhabbat va mas'uliyat bilan yondashishi kerak. Har kuni defektolog o'qituvchilar quvonch va qayg'uga , har xil holatlarga duch kelishadi , ziddiyatli vaziyatlar ham bor , shuning uchun ichki tinchlik va chidamlilik muhimdir. Defektolog kasbini sevishi va g'ayratli bo'lishi lozim. Defektologdan: 1. Mas'uliyat 2. Sabr 3. Qobiliyat 4. Jiddiylik 5. Ob'ektivlik

6. Stressga chidamlilik 7. Ijodkorlik 8. Ehtiyotkorlik 9. Empatiya qilish qobiliyati 10. Aql idrok 11. Tajriba 12. Strateg 13. Ajoyib xotira 14. Mehribon bo'lishi talab etiladi. O'qituvchi - defektolog bolaning kelajakda jamiyatda o'z o'rnini topishiga, jamiyatga moslashishiga imkon beradigan ko'nikmalarni rivojlantirishi kerak. Shunday qilib , o'qituvchi - defektolog bolalarni sevadigan va ularga yordam berishni xohlaydigan , muayyan vaziyatga mos ravishda o'zgara oladigan, bu sohada rivojlana oladigan shaxs bo'lishi lozim. To'g'ridan - to'g'ri pedagogik faoliyatdan tashqari, o'qituvchi – defektolog quyida1gi funksiyalarni amalga oshirishi kerak:

1. Diagnostika (bolaning ruhiy va jismoniy salomatligida turli xil buzilishlarni ko'rish ; psixodiagnostika usullarini to'g'ri tanlash va qo'llash ; bolaning aqliy rivojlanish darajasini diagnostika qilish ; olingan natijalarga asoslanib pedagogik xulosa tarbiyaviy ish uslubini ishlab chiqish).
2. Prognostik (bolaning aqliy rivojlanishini kuzatish ; turli bolalar bilan ta'lim , tarbiya va tuzatish ishlari jarayonida turli qiyinchiliklarni oldindan ko'ra bilish; rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalar bilan o'quv va tuzatish faoliyati natijalari
3. . Didaktik funksiyalar (o'quv jarayonini rejalashtirish, har bir bolaning psixofizik xususiyatlarini hisobga olgan holda zamonaviy o'qitish va penitentsiar texnologiyalarda foydalanish ; rivojlanishida nuqsonlari bo'lgan bolaga individual va differensial yondashuvlani amalga oshirish).
4. Transformatsion funksiyalar (o'qituvchi – defektologning tuzatish yo'nalishi prinsipi asosida o'quv jarayonining barcha tarkibiy qismlarini o'zgartirish , nomunofiqliklarni aniqlash va zarur transformatsiyani amalga oshirish , pedagogik , lingvistik , didaktik va uslubiy materiallarni , usullarni va o'quv jararyonini moslashtirish).
5. Fan bo'yicha kompetensiya – alohida ehtiyojli bolalarning intelektual rivojlanishini rejalashtirish , tashkil etish va monitoring qilish uchun asos

bo’ladigan ta’lim , tarbiya va jazoni ijro etish jarayonini tashkil etishning huquqiy va me’yoriy bazasiga ega bo’lish.

6. Psixologik – pedagogik kompetensiya – shartli sog’lom va rivojlanishida nuqsoni bo’lgan bolalarning aqliy rivojlanishining o’ziga xos xususiyatlarini bilish ; turli patalogiyalari bo’lgan bolalarning psixofiziologik , psixologik va pedagogik xususiyatlarini va kombinatsiyalangan patologiyasi bo’lgan bolalarning psixofiziologik , psixologik va pedagogik xususiyatlarini bilish ; ta’lim bo’yicha muloqot qobiliyati bo’lishi kerak ; alohida ehtiyojli bolalar uchun zarur bo’lgan ma’lumotlarni to’plash va tizimlashtirish.

7. Ilmiy – metodik kompetensiya - defektologiyaning dolzarb muammolari va maktabgacha , maktab yoshidagi bolalar bilan ishlashning nazariy asoslarini bilish. (tiflopedagogika , karlar pedagogikasi , oligofrenopedagogika , logopediya). Alohida yordamga muhtoj bolalarning psixofizik rivojlanishining o’ziga xos xususiyatlarini inobatga olgan xolda namoyon bo’ladi.

Kommunikativ faoliyat nutq terapevtining ko’nikmalarini , rivojlanishida nuqsoni bo’lgan bolalar , ularning ota – onalari , hamkasblari bilan munosabatlarni o’z ichiga oladi. O’qituvchi – efektologning kasbiy kompetensiyasi bir qator tarkibiy qismlarni o’z ichiga oladi:

Shaxsiy kompetensiya – bolaning salohiyatiga ishonch , ijodkorlik , empatiya, o’z – o’zini aks ettirish , shaxsiy yetuklik , ijtimoiy va ma’naviy javobgarlik.

-O’qituvchi – defektolog o’z – o’zini tarbiyalashi , o’z – o’zini takomillashtirishga bo’lgan kasbiy va shaxsiy ehtiyoj , yangi kasbiy bilimlarni olishga intilish.

-Kommunikativ kompetensiya – shaxslararo muloqot va samarali kasbiy o’zaro munosabatlarga kirishish qobiliyati.

- Ijtimoiy kompetensiya – ota – onalar , bolalar , hamkasblar , yuqori ixtisoslashgan mutaxassislar , turli tashkilotlar vakillari bilan aloqa o’rnatish vaЙ

rivojlantirish , ijtimoiy ish bilan shug'ullanish qobiliyati , turmush sharoitiga moslashish.

- Kasbiy kompetensiya – kasbiy axloqiy bilimlar , malakalar , va kasbiy ahamiyatli fazilatlarning ishlab chiqilgan tizimi yordamida amalga oshirishga tayyorlik. O'qituvchilat nazoratida bo'lishadi.

– defektolog har tomonlama mukammal , pozitiv va eng muhimi kasbiy salohiyatga ega bo'lishi lozim. Bunday defektolog yetishib chiqishi uchun barcha oliy ta'lim muassasalarida sifatli ta'lim eng muhimidir. Sifatli ta'limda talabalar va o'qituvchilarning o'quv dasturidagi o'qish shartlari va o'quv dasturidagi o'quv faoliyatidan qoniqishi kerak. Aynan defektologiya yo'nalishida mutaxassis pedagoglar nazariy bilimlarni puxta o'rgatish va amaliyot dars soatlarini ko'paytirishi lozim.bundan tashqari doimo bunday o'quvchilar davlat nazoratida bo'lishadi. Bugungi kunda nogironligi va rivojlanishida nuqsonlari bo'lgan bolalar sifatli ta'lim olishlari va keyinchalik munosib ish topish11lari uchun ularga haqiqiy inklyuziv sharoitlarni yaratish bo'yicha mamlakatimizda bir qancha ishlar amalga oshirilmoqda. Bu maxsus ta'lim ehtiyojlariga ega bo'lgan maktabning ta'lim faoliyatiga , yo'nalishlariga hamda imkoniyatlarga (jismoniy , intelektual) mos kelishi maqsadga muvofiqdir. Umumiy ta'lim dasturining muvaffaqiyatli rivojlanishi uchun nogiron o'quvchilarga maxsus sharoitlar yaratib berilishi kerak. Avvalo , biz mashg'ulotga kelayotgan bola bilan muntazam kuzatishimiz lozim. yondashuvlarni individualizatsiya qilish , xususan , mashg'ulotni tashkil etish uchun shart – sharoitlarni tanlash , vazifalarni bajarish shaklini individuallashtirish va natijalarni taqdim etishning maqbul usullarini tanlash , natijalarni sifatli baholashga yondashish talab qilinadi.

-Savodxonlikni oshirish;

-Ta'limdagi gender tafovutiga barham berish va sayqallash;

-Ta'limsiz bolalar sonini nolga tushurish lozim. Ta'lim hayotning juda muhim asosidir. Sifatli ta'limda nafaqat sog'lom, hattoki jismoniy,aqliy va hissiy nuqsonlari bo'lgan nogironlar uchun boshqa fuqarolar bilan bir xil asosiy

huquqlarni ifoda etuvchi konsepsiya ishlab chiqib, u orqali ijtimoiy noqulaylik va marginallashuvni oldini olishimiz mumkin. 2030-yilgacha ta’lim sohasiga chuqur islohotlar kiritish va ta’lim sifatini oshirish bo’yicha konferensiyalar tashkil qilinmoqda. Bu orqali inklyuziv va adolatli sifatli ta’limni rag’batlantirish va barcha uchun umrbod ta’lim imkoniyatlarini targ’ib qilishdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Sh.N.Ibadullayeva. Inklyuziv ta’lim - imkoniyati cheklangan bolalarni ijtimoiy hayotga tayyorlash // European Journal of Interdisciplinary Research and Development Volume-09 Nov. - 2022 Website: www.ejird.journalspark.org ISSN (E): 2720-5746 Sifatli ta’lim – taraqqiyot poydevori.
2. Sh.N.Ibadullayeva Sh.F.Xabibullayeva R.S.Otajonova “O‘ZBEKISTONDA INKLUYZIV TA’LIM” Международный современный научно-практический журнал “Научный импульс” № 5 (100) Декабрь 2022г. Часть 1